

UNA ARQUITECTURA DE LA MEMÒRIA

Lluís Muntada i Vendrell

LA SOL·LICITUD DE L'ASTRONAUTA

Quan Control Central de Terra li va comunicar que la seva nau havia perdut tota autonomia de vol i que estava condemnada a vagarejar errabunda pels confins de l'univers, sense amb prou feines esperances de recuperar el rumb, se li van escapar unes llàgrimes que van entelar lleugerament els vidres fumats de l'escafandra. L'aïllament el guanyaria en la seva forma més contradictòria: Tot el Planeta estaria pendent de la seva solitud, milions de mirades solidàries l'acompanyarien a través del canal de televisió. L'amor refractari del Planeta encara engrandiria el sentiment desèrtic de l'espai, i la memòria, molt més que l'emissora o el vídeo incorporat, l'uniria indissolublement altra vegada amb la Terra.

La memòria, l'estrany substitut de present, li retornava ara, amb tota la contundència del seu escarni, aquella adolescent de pell bruna i mirada clara, aquell ventre que es convulsionava sota la premura de *les seves mans, les pells que es friccionaven* i que per sentir la plenitud encara no havien de destapar la caixa pèrfida dels records perquè tot era fet d'un present entranyablement abassegador. La Terra, des d'allà dalt, era una massa ovoide, a la qual preguntava amb una lírica anònima quin sentit tenia la deformació dels sentiments si no tenia ni a qui ni a què remetre'ls. El record, com refugi, li edificava una presó

de bogeria. Va jurar-se que abans de morir en els límits del jo, trencaria el vidre de l'escafandra i s'asfixiaria, aconseguint amb la mort física una petita esclatxa d'escapatòria per a la consciència.

Com si totes les fases terminals de l'existència comportessin les anàlisis desesperades dels balanços, el naufrag es preguntava si aquell final havia merescut tants sacrificis personals. S'ho preguntava cridant, amb un deix de lamentació astuta, conscient que era molt més a prop de Déu que no dels homes. Tot el seu passat prenia ara la traducció pragmàtica dels que interpreten la vida en relació directa amb la seva agonia final. I excitat, com tractant-lo de tu a tu, comminava Déu a arraconar aquell sostre fals de galàxies fosforescents i estels en estat de deflagració constant, i a exigir-li novament aquella adolescent, en senyal de gratificació justa per totes les penes imposades en aquell recorregut túbular i absurd anomenat vida.

Però només un espiral de força centrífuga que el xuglava cap a l'infinit, el va respondre. Mentre feia el viatge incert, va veure's adolescent. Al Port de la Selva, quan en Pere ja havia tornat de pescar i els explicava històries de contrabandistes i llegendes que ressuscitaven monstres emergents de les tenebres marítimes. Es va veure convertint aquells estius en

un estat de festa permanent, ajaguts durant la nit, amb la Neus, damunt l'asfalt calent que retenia l'escalfor del sol plogut durant el dia; destriant la difícil frontera de la boira baixa que lentament s'agemolia al cim de les aigües. Acarontant-li els pits, contemplant-los absort, com si aquells mugrons fossin una cosa externa, dotats de vida pròpia.

Els havia vist créixer, aquells pits. I ara, perdut en l'obagor de l'infinit, una pregunta postrema se li imposava amb dramatisme: De què li havia servit deixar la Neus, en Pere i el Port, i anar a Figueres, a aquell col·legi de frares per cursar estudis de segona etapa? De què?

Des que va ingressar a l'interinat la seva felicitat es va comptar en vacances de Nadal, de Setmana Santa i d'estiu, quan podia tornar al Port a redescobrir que la Neus, a mesura que passaven els semestres, prenia les formes incandescents d'aquelles vestals que havia llegit furtivament en els llibres d'autors grecs de la biblioteca, o contemplat en les fotografies dels quadres de Boticelli. Les altres dosificacions de felicitat les trobava quan aconseguia burlar la vigilància del frare del torn de nit, trepar el mur del pati i, un cop fora, amb la motocicleta d'un seu amic pujar fins a Sant Salvador per veure com el Port refulgia en petites lluminositats de tristesa.

La rigidesa de formació que li imposaven els seus pares ben aviat li va fer relacionar instintivament causes i efectes del seu estat d'ànim: El desesper se li abrandava aritmèticament proporcional a l'augment de quilòmetres que el separaven del Port i de la Neus. Per això, aquella tardor va tenir una depressió fortíssima quan el van tras-

lladar a Girona per cursar estudis pre-universitaris. Aquells anys es van resumir en cartes i més cartes d'enyor, i algunes tardes, quan la dolença l'envaïa amb el seu punt màxim de rabiòr, se n'anava a l'estació d'on sortien els autobusos cap al Port i se'ls mirava com l'esclau que contempla admirat una au messiànica que l'ha d'alliberar de totes les inclemències mundanes. A vegades enganxava anotacions en els baixos de l'autobús, que si durant el trajecte no queien, la Neus recollia a la nit i les llegia silenciosament des del llit, a la seva cambra. «Tot és tan lluny i tan a prop, alhora: No té límits, el món», li va escriure en una d'elles.

Quan de temps faltava perquè se li esgotessin les reserves?, va pensar l'astronauta des de la solitud; no les d'oxigen, sinó les de la memòria, que li donaven vida.

Però el temps mai no transcorre en va. I ho descobria paulatinament, amb una cadència aquiescent, cada cop que els estius reveia la Neus i apreciava en ella la gracilitat de la gent que s'ha educat en un context rural. Consciència que li produïa un rubor moral insostenible: Com més pulcritud de formes i sinceritat apreciava en la Neus, més excessos d'artifici i sofisticació banal es descobria en ell mateix, com si les virtuts d'ella, en una reacció contigua, eixampessin la franja dels seus defectes. Els seus pares, la debilitat del seu caràcter, el seu constant sucumbir a les directrius convencionals que la família li imposava, li havien modelat una identitat basada en el conflicte, que confrontava perpètuament el món factual amb el de l'absència: L'asfalt, en Pere, la Neus i el Port.

La seva resignació va assolir el

punt menys combatiu quan se'n va anar a estudiar físiques a la Universitat de Barcelona. Llavors, com despertant-se en ple exercici de funambulisme davant del precipici, va veure el final a prop, amb una fredor imprevisible, amb una nitidesa cegallosa: Perdrà la Neus, el Port es convertiria en l'evocació lírica dels neorurals, qualsevol dia li trucarien per dir-li que en Pere s'havia mort, i la seva, només seria la història esquizofrènica dels sentiments interns. La distància era un petit fil de seda que no resistiria cap més estrebada: Quina fidelitat podia exigir a la Neus? Dir-li potser: Atura els teus sentiments durant uns anys i espera'm que ara torno? Per què l'havia de fer copartícip de les seves converses mediocres, tenyides del color indissimulable de l'elitisme, quan durant les vacances convidava els companys a casa seva?

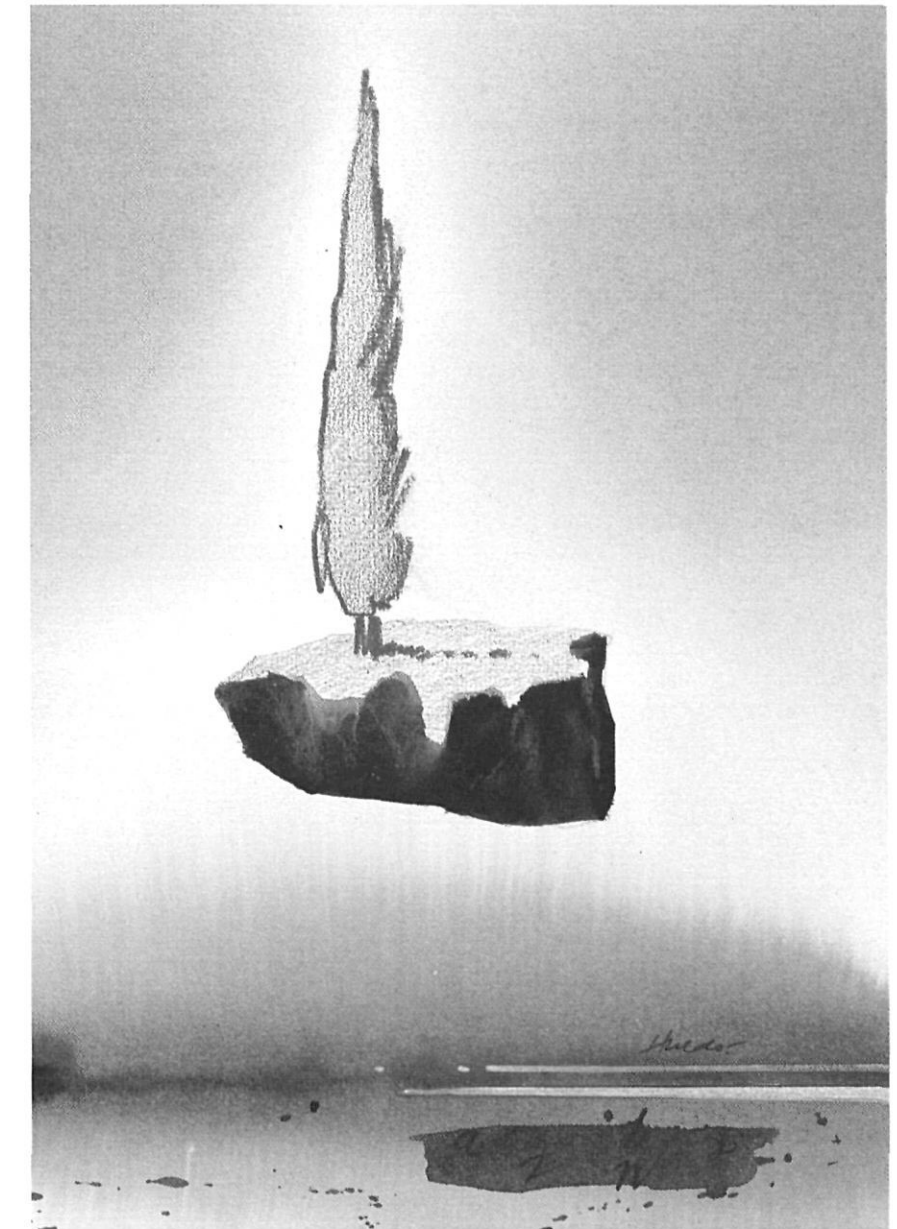
La manca d'un llenguatge, d'unes vivències comunes va modelar de realitat les prediccions; mentre que la Neus va arribar a convèncer-se que ell l'havia avorrida perquè no donava la talla intel·lectual necessària per ser la dona d'un físic, ell creia que ella volia abandonar aquell món superflu que amb dialèctica de purpurina li oferia constantment. Per això va voler «provar-la», amb un exercici temerari que aparentava una voluntat falsíssima i una fermesa formal que pregonament només estava bastida de por: Va preguntar-li si no seria millor trencar aquella relació que difícilment tindria cap punt de trobada en el futur. Aquella nit, després que la Neus li digués que ella també feia temps que tenia aquells mateixos temors, se la va passar somicant a la cala, presentint amb dolor que ja no podria fer convergir mai més

aquell escenari amb el cos d'ella. El cos d'ella, el mateix que des de l'espai retrobava gràcies a l'èter espuri del pensament.

També des d'allà dalt podia reviure Barcelona i la tarda de borratxera després de rebre la carta de la Neus on li anunciava el seu casament amb un jove empleat de banca, provisionalment destinat al Port. I encara reveia el rictus de sorpresa de la puta que es va pagar generosament aquella tarda, només perquè des d'un racó del catre l'acariciés constantment amb el gest concret amb què ell la programava. I es recordava retornant al pis, de matinada, resseguint desesperadament, com un boig, la longitud de la Diagonal per atrapar un camió de pesca salada del Port, que interrompia constantment el seu recorregut pels semàfors de l'avinguda. Fou l'última palpitació nostàlgica del record: A partir d'ara la seva vida s'impregnaria d'una realitat abassegadora, el camió s'havia allunyat per sempre.

Encara que pogués semblar ridícul, va elegir París abans que Florida per realitzar el màster, perquè la capital francesa quedava menys allunyada del Port que la universitat americana. Durant aquells dos anys, cada cop que va trobar algú de Girona li va preguntar amb ingenuïtat i infantilisme si recentment havia estat al Port. Si contestaven afirmativament, els incordiava amb múltiples preguntes aparentment banals; si li deien que no, descobrien una reacció patètica i incomprendible en el seu rostre.

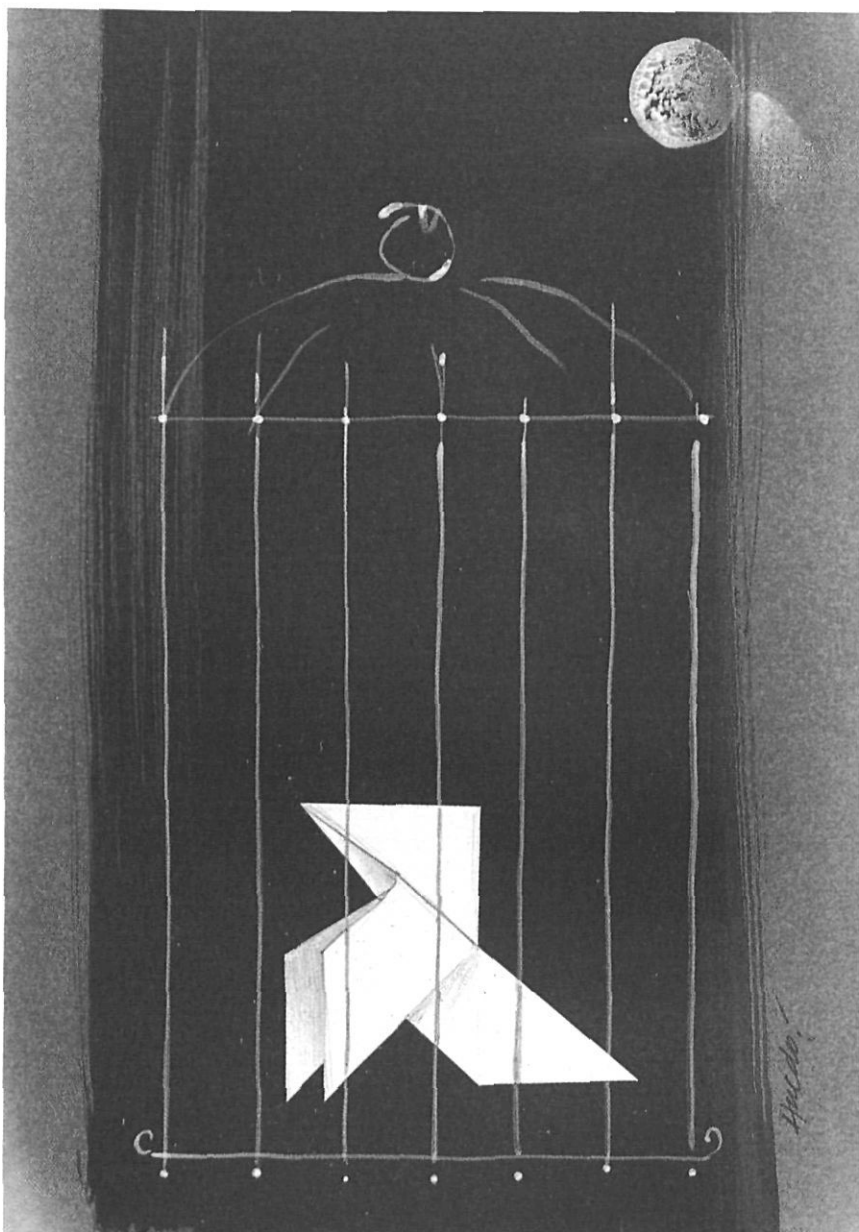
Quan finalment la NASA va becar-lo per culminar els seus estudis en una universitat nord-americana, va intuir que el record del Port seria tan oceànic com el mar que hauria de travessar. Va conviu-

re tres anys amb la fixació secreta i íntima del seu poble. Els companys el consideraven un científic eminent, la genialitat del qual li imposava com a tribut una difícil relació social. Quan van designar-lo com a cap de l'expedició destinada a la construcció d'aquella base espacial, va predir secretament que la seva casuística desgraciada possibilitaria a l'home a sortir per primer cop de la Via Làctia, i que en el seu particular allunyament de milers i milers d'anys llum del Port, de l'asfalt, d'en Pere, de la Neus i de tot el seu univers íntim, el Progrés trobaria en ell l'expressió òptima de l'univers desconegut, el pio-

ner homenatjable que havia reconver- tit la pròpia dissort en utilitat col·lectiva.

El projector de televisió va conservar per sempre en els museus de la memòria tecnològica, aquella imatge postrema de l'astronauta amb un somriure gràvid en els llavis, escampant lletanies en vernacle pel territori indefinit del no res. Felicitment, ell, presoner d'una claredat interior inefable, tornava a palpar la pell tersa de la Neus, a sentir la tebior de l'asfalt calent en la seva pell. L'asfalt...; imprecant Déu amb una pregunta retòrica: On es registra l'amor dels que no han obtingut resposta? On?

APÒCRIF D'UN ESCRIPTOR ROMÀNTIC

«Hi ha homes que neixen pòstumament» (F. Nietzsche).

Vas estimar la meua literatura quan jo volia que m'estimassis el cos. Les meves paraules, quan jo hagués preferit els llavis. Vas lamentar tots els meus silencis editorials quan jo t'hauria desitjat present en totes aquelles hores estèrils, com substituint la teva pròpia absència. No, jo no volia l'admiraació que m'oferies, només la desmembrança incontrolada de les passions, només l'amor que no

s'atura a valorar res perquè ho estima tot. Però tu no em veies el cos, només la lletra, per això vas imposar-me l'absurd: Havia de continuar seduïnt-te, literàriament, fent de la paraula el succedani de la pell, per no perdre el darrer vincle gràfic amb tu; només et tenia quan em llegies, entre tu i jo mai no hi hauria el consentiment incalculat dels amants. Com més volia allunyar-me de la literatura, més

em distanciava de tu: Tot tenia el mateix sentit que mullar l'aigua.

Ara, en els confins del meu crepuscle, ho reconec tot. Tot, en un solipsisme dens: Allò important de la vida, és, precisament, la vida: Present radical, matèria, vitalisme químicament pur, consciència del moment, sentit de la sincronia, percepció del deteriorament cel·lular, pulsio de forces, lluita pel domini... La memòria, el passat, els records...: Arxiu que desprenen la mateixa pudor de càmbora que els vestits dels que ja són morts!

Avui, quan les meves biografies se solemnitzen amb la pèrfida mística catedràtica, et dic confidencialment que només em vas importar tu. En un món que elogia les dedicacions vocacionals, reconec que l'escriptura només ha estat estratègia del meu impossible: Arribar a tu, exorcitzar els propis dimonis interns a través de la lletra. No he escrit per amor aquiescent a la paraula, ni per imperatius transcendents (maleïda sigui l'escatologia dels autors que no acceptin escriure en relació a uns objectius purament mundans!)... La literatura, al costat de l'amor, de la vida, només és una ombra efimera, dissoluble en les arquitectures de la memòria; és a dir, en allò que es diu que persisteix més enllà de la vida, quan ja no persisteix res més d'un mateix que l'agonia i la inacceptable condició de mortals en forma de llibre. Ara sé que allò realment important són les anotacions personals a peu de plana de la vida de cadascú: Aquells breus moments de sobretaula, quan la tranquil·litat i el sol de mitja tarda es filtren pels petits intersticis de la persiana; aquella pell reblada a contrallum les nits d'hivern; o aquelles petites frases, sorprenents per la seva capacitat de desplegar tot un univers de records; com si l'home trobés en la puntualitat, el reflex global de la totalitat. Com si en la concreció del moment es recuperessin totes les emocions viscudes, d'un sol cop, salvatge. Tal com ho faig ara, quan sospito el teu cos a mans dels altres.